

Universitat i canvi en la ciutat

Joan M. Gelada

«I els gironins, sempre una mica escèptics, han contemplat amb un esperit crític, no exempt del tot d'una provinciana satisfacció, l'enrenou urbà que els han muntat»

NARCÍS COMADIRA, *Girona, matèria i memòria* (1989)

ls canvis en una ciutat no són fruit de la casualitat ni molt menys de les lleis del mercat, sinó que hi cal una política premeditada que teixeixi un entramat capaç de fer que les coses canviïn de tal manera que fins i tot l'anomenat mercat s'interessi per qüestions que feia molts anys tenia oblidades i fins menyspreava. Amb la Universitat de Girona, volent o sense voler, i

amb més o menys intensitat, hi ha col·laborat tothom: la ciutat, els ciutadans i les institucions, els que s'hi trencaven les banyes a l'inici d'aquell Col·legi Universitari, que va començar el curs 1969-70 a la Casa de Cultura, els que s'hi varen afegir després i també els que, per interessos econòmics, hi varen donar suport més tard, afegint-se al carro d'uns pioners insistents i somniadors, i eixelebrats i per això fins i tot utòpics per aquella època.

Ara, no es pretén fer una anàlisi urbanística ni arquitectònica, que només podria interessar a quatre gats. Poden plegar de llegir els que esperin trobar això aquí, perquè aquí només es pretén exposar breument la cronologia dels fets i, de manera desenfadada i sincera, el criteri de la comunitat universitària i el ritme del batec de la ciutat en l'esdeveniment docent més important de la seva història.

Aquest número de la *Revista de Girona* fa una repassada als deu anys de la Universitat de Girona, una institució que es remunta a l'Estudi General inaugurat el 1561 a Les Àligues, en època d'epidèmies, que va durar fins al 1718 i que vàrem perdre, com altres coses, en la refosa a la borbònica ciutat de Cervera, sense perdre de vista els efimers estudis universitaris restaurats el 1869. Cent anys més tard, aquell Col·legi Universitari, que va començar a funcionar a la Casa de Cultura de la plaça de l'Hospital per la bona voluntat de la Diputació de Girona i l'empenta d'uns gironins, no va comportar cap canvi urbanístic ni arquitectònic sinó

simplement d'acolliment d'una activitat més de les que es realitzaven a la Casa de Cultura fa uns trenta anys, perquè la política cultural i docent de les institucions d'aquella època estava limitada. Estàvem més preocupats pel «tuf» d'un proper canvi polític i de desmassificar les universitats per problemes d'ordre públic, que no pas per planificar una política universitària més o menys envejable.

En l'àmbit urbanístic, no hi havia cap previsió d'equipaments docents que poguessin donar cabuda a un futur campus universitari. El Barri Vell s'anava convertint en un autèntic suburbi del qual s'anava allunyant tant la gent que podia coin les activitats i moltes institucions. Les intervencions de l'època de la Direcció General de Arquitectura en el passeig Arqueològic i la plaça Sant Domènec varen resultar molt escenogràfiques, amb fonts «versallesques» i lògies funeràries per acollir un auster «monumento a los Caídos», i varen provocar les ires dels artistes gironins i del Col·legi d'Arquitectes.

El primer planejament urbanístic global del municipi de Girona s'aprovà el 1955. De les previsions d'aquell Pla, qualificat de bo però utòpic per a l'època, dues varen tenir en el futur certa importància indirecta per a una universitat en què encara no es pensava: la creació de la plaça de la Diputació en els terrenys de l'antic hospici (avui Casa de Cultura, que va acollir el Col·legi Universitari de Girona l'any 1970) i la previsió de l'eix est-oest (Emili Grahit - passeig d'Olot), que ara és l'eix vertebrador cap al campus de Montilivi. Malauradament, com molts ajuntaments de l'època, el de Girona utilitzà les ordenances i els plans parcials com a figures de planejament per afavorir l'especulació urbanística, especulació que va voler legalitzar el Pla General de 1971, el qual va acabar essent declarat nul pel Tribunal Suprem davant el recurs que havia presentat l'arquitecte gironí Ignasi Bosch i Reigt.

A correu, i en una bona sintonia entre Ajuntament i la Conselleria de Política Territorial, es redactaren les Normes Subsidiàries del 1981. Quan feia anys que funcionava el Col·legi Universitari, el consistori municipal, presidit per Ignasi de Ribot, va comprar l'any 1977 una finca de 14.992,00 m² a Montilivi, que va cedir al Ministerio de Educación y Ciencia per a la construcció d'una Escola d'Enginyeria Tècnica, potser gràcies a la insistència de Josep Arnau.

Les Normes Subsidiàries del 1981 varen establir la primera «guixada» sobre el plànol de Girona d'una futura universitat: van qualificar d'equipament docent el sector de Montilivi i van establir la necessitat de redacció del Pla Especial del Barri Vell.

El Pla General de 1986 va comportar «la guixada» definitiva, en afinar, definir i precisar els espais que es reservaven per a la ja no tan futura UdG. Del 1969 al 1986 es va anar sumant l'entusiasme d'uns quants amb la capacitat docent i gestora de molts professors i una voluntat política completament planificada i pensada des del primer Ajuntament democràtic del 1979 presidit per Joaquim Nadal, fins a l'actual, on en la revisió del Planejament General, que ara es tramita, es redefeix i amplia la zona universitària.

Després del Pla General de 1986, es van aprovar el Pla Parcial Municipal del Sector de Montilivi, amb 74.787 m² de sòl, i el Pla Especial d'Equipaments de Girona, que fixava el caràcter docent del sector de Montilivi (incorporant-hi també la zona escolar del Pla Parcial Can Biel) i consolidava el caràcter docent de Les Àligues i del Convent de Sant Domènec al Barri Vell.

Així, del 1977 ençà, l'Ajuntament ha cedit, per a l'avui Universitat de Girona i en dret de superfície, 141.089,32 m² al sector de Montilivi i 20.712 m² (Les Àligues i Convent de Sant Domènec) al sector del Barri Vell. Cal dir que Les Àligues era una finca, dissortadament abandonada, de propietat municipal i que el Convent de Sant Domènec, antic recinte militar que va patir una degradació notable, va passar a ser propietat municipal quan l'Ajuntament va comprar la majoria dels recintes de les casernes militars del sector del Migdia.

La cronologia de les cessions és la següent:

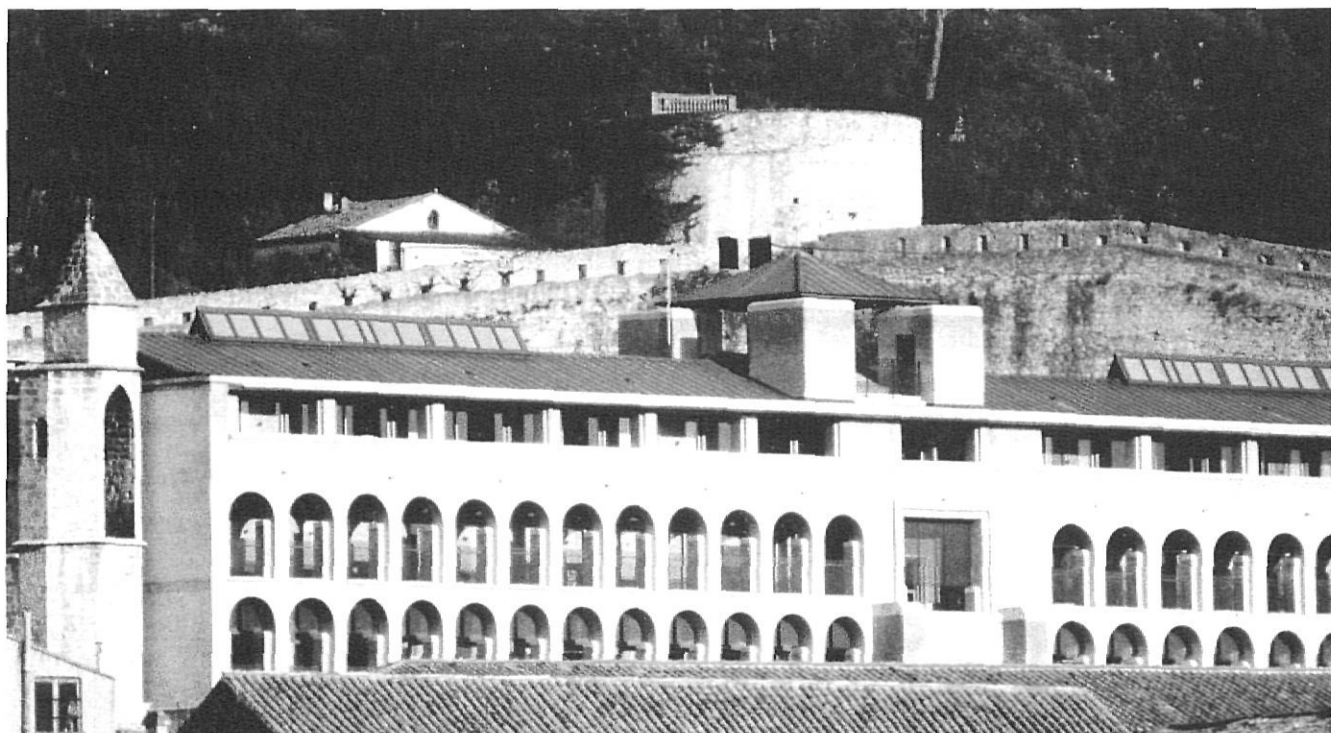


El Pont / MARI LLAJÓ

Facultat de Dret:
vidre, fusta
i inspiració nòrdica.

Finca	Situació	Superfície	Data de cessió	Procedència	Destí actual
1	Montilivi	14.992,00	13/03/1997	Compra i permuta	FP i part Politècnica
2	Barri Vell	2.912,00	12/07/1983 ¹	Propietat municipal	Les Àligues
3	Barri Vell	17.800,00	28/04/1987	Adquirida al M. de Defensa per l'Ajuntament	Facultat de Lletres
4	Montilivi	14.737,00	21/09/1988	Cessió del sector Mas Biel	Politècnica
5	Montilivi	65.267,00	04/12/1992	Propietat municipal	Avui Ciències, Empresarials i Dret
6	Montilivi	18.464,00	10/11/1992	Expropiació municipal	Biblioteca/aparcament
7	Montilivi	5.225,00	04/12/1992	De reparcel·lació	Futura expansió
8	Montilivi	4.250,00	09/12/1996	Expropiació	Futura expansió
9	Montilivi	3.948,00	09/12/1996	Expropiació	Futura expansió
10	Montilivi	6.103,00	11/07/1995	PP Mas Barril II	Futura expansió
11	Montilivi	3.636,32	11/07/1995	Propietat Municipal	Futura expansió
12	Montilivi	4.467,00	12/11/1996	PP Mas Barril II	Futura expansió

(1) Vegeu acord de Ple Municipal de 12/10/1992 on es canvia el règim jurídic d'us.



El Pont Jordà Soler

Sant Domènec: contrast entre nova edificació i estructures medievals.

Mentre s'anaven succeint les cessions i es consolidaven els espais universitaris, varen sorgir algunes veus, fins i tot polítiques, que postulaven per situar la universitat a l'espai que varen deixar les antigues Casernes militars del sector Migdia, potser sense pensar que, allà, la Universitat quedaria encotillada i sense possibilitat de creixement.

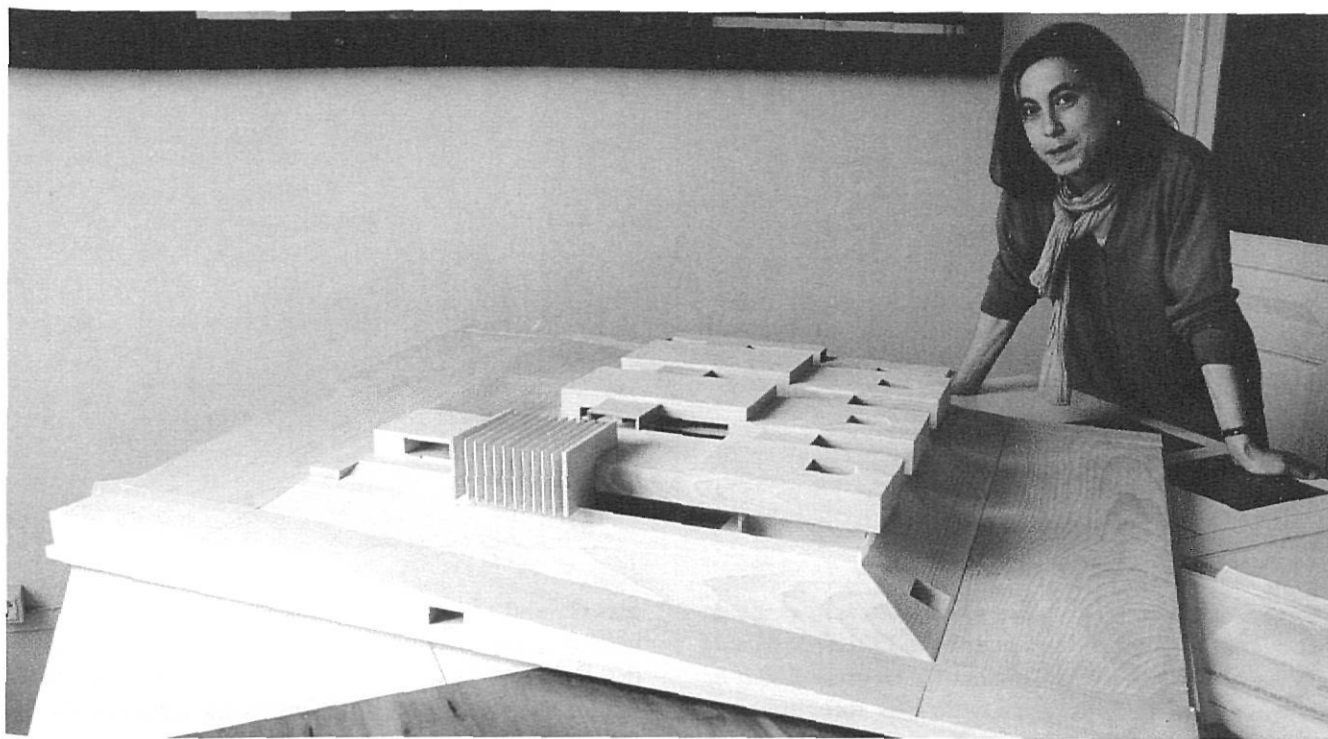
Fixem-nos-hi. La UdG té actualment 161.801,32 m² i el Pla Especial casernes n'abastava 129.317 m², sense possibilitat de més ampliació. Els terrenys militars eren el que eren. La densitat m² sostre/m² sòl de la zona universitària de Montilivi és d'1 (és a dir que, per exemple, per cada 1.000 m² de terreny total es poden construir 1.000 m² de sostre). En la zona de les casernes ara només es pot construir amb una densitat d'un 0,46 m² sostre/m² sòl. És a dir, menys de la meitat que al campus de Montilivi. Amb números grossos es pot dir que, si es volia conservar l'actual parc, els edificis universitaris haurien hagut de tenir el doble d'alçada dels que ara es construeixen d'habitages, o Girona s'havia de quedar sense el parc Central i amb una universitat sense possibilitat de creixement, que ja està pensant que necessita 30.000 m² més i que n'ha de comprar uns 130.000 m² prop del campus de Montilivi, però a la Creueta, per al Parc Científic i Tecnològic. Està clar que els que ho postulaven ho feien sense visió de futur. S'equivocaven perquè ni els edificis construïts en alçada són funcionals per a la docència, ni en aquests moments creiem que els ciutadans de l'atapeït Eixample de Girona i els del sector nord de Palau volguessin canviar el parc actual per una zona universitària atapeïda i encotillada.

Les apostes de la corporació municipal i de la UdG van ser coincidents en proposar dos campus diferenciats però complementaris. Tan diferenciats en la ubicació com en el

tipus de docència. Ha estat un encert. El campus del Barri Vell ha rejuenit Girona i sobretot un centre històric que s'anava transformant massa a poc a poc. De cop, en els carrers amb història s'hi han implantat llibreries i botigues. La presència de més de 13.000 estudiants ha repercutit en molts àmbits d'una societat gironina que ja tenia ben poc d'aquell color gris dels anys 60. Han fet canviar no només l'oferta lúdica i cultural, sinó també el comerç i el mercat immobiliari. Els estudiants han ocupat la ciutat amb les seves carpetes blaves i Girona s'ha deixat ocupar, conscient que el fet universitari comportava el canvi urbanístic i social més important d'aquest segle. Els estudiants també munten farres, viuen, empenyen, editen, s'organitzen, protesten i, per tant, mantenen viva no només la UdG, sinó tota la ciutat.

El campus del Barri Vell s'ha centrat en la monumentalitat de la plaça Sant Domènec, amb un rectorat situat en l'antic Estudi General de Girona, rehabilitat d'una forma encertada, coherent i poc qüestionada pels lletraferits de l'arquitectura. La conversió de l'antic convent de Sant Domènec en la Facultat de Lletres va comportar una intervenció important, per l'estat lamentable en què es trobava. L'opinió és que de les obres de rehabilitació en va resultar un edifici auster i alhora magnífic, i completament integrat en l'entorn, del qual els estudiants fan comptades crítiques sobre la seva funcionalitat. L'operació de compra del seminari menor per a seu de la Facultat de Ciències de l'Educació va costar. Fins i tot hi va intervenir el Vaticà. Però va ser un encert, perquè ha estat l'edifici que completa l'espai del campus del Barri Vell.

Al campus de Montilivi, l'equip de govern del rectorat va optar per una ordenació compacta, a l'estil dels campus euro-



El Pont / ANNA CABRERAS

Carme Pigem, arquitecta, davant de la maqueta de la Facultat de Dret.

peus, amb vocació d'universitat moderna i amb una capacitat, un cop acabat, d'uns 10.000 estudiants, quan ara i en el curs passat l'ocupaven uns 7.500. L'organització interna del campus s'ha pensat de manera que la circulació interior es faci a peu i que la circulació de vehicles sigui pel vial perifèric. Malgrat això, l'allau de vehicles creix dia a dia i els estudiants es queixen que, en el disseny, els circuits de vianants entre edificis no s'han pensat per als que tenen una mobilitat reduïda.

Des de la inauguració l'any 84 de l'edifici anomenat P1, el campus de Montilivi no ha parat de créixer, empès pel degoteig de cessions de terrenys municipals. L'anomenat P1, seu de l'Escola Politècnica Superior, estudiants i professors el qualifiquen d'extremadament funcional; el P2 també, però amb problemes tèrmics força insuportables quan s'acosta l'estiu. Altres, com la Facultat de Dret, comporten, en crítiques estudiantils, que quedis enlluernat per dins i no vegis de l'exterior sinó el cel. Els responsables de la Universitat manifesten que aquest edifici els planteja molts problemes de manteniment. Ben al contrari és considerada la Facultat de Ciències Econòmiques i Empresariales, que tothom coincideix a qualificar, igual que el P1, d'edifici funcional, però amb alguns problemes en els acabats. Malgrat que era de les més antigues del Col·legi Universitari de Girona, la secció de Ciències, que ocupava la Casa de Cultura, no va poder disposar d'una nova facultat a Montilivi fins al 1997. Els estudiants, que la qualifiquen de facultat fosca, han aconseguit que sigui el centre més obert a la ciutat, amb moltes activitats per a tothom.

Malgrat les crítiques dels estudiants, els edificis del campus de Montilivi formen un conjunt arquitectònic que els estudiants no qüestionen, sinó dels quals més aviat s'enorgulleixen.

Al campus del Barri Vell, la UdG vol rehabilitar immediatament l'edifici de l'antic seminari, i li queden pendents actuacions en el claustre de Sant Domènec, l'ampliació de la biblioteca i una actuació decidida en la capella de Sant Miquel, actualment en ruïnes. Al campus de Montilivi, en el qual encara hi ha aules en mòduls prefabricats, hi queda per fer un gran edifici d'aules, un edifici per a serveis comuns i un parc de recerca i desenvolupament empresarial.

Per tot plegat, encara veurem durant anys créixer la universitat, donant vida a la ciutat.

Joan M. Gelada i Casellas
és arquitecte tècnic.

La Facultat de Ciències
Econòmiques i Empresariales.



El Pont / LUTIS SERRAT